

Markkinoille laskettavissa tuotteissa ei saa olla hallitsemattomia ja vaikutuksiltaan terveyttä vakavasti uhkaavia vaaroja. Omavalvonnassa tulee järjestelmällisesti tunnistaa elintarvikkeiden turvallisuutta uhkaavat vaarat, arvioida niiden vakavuus, ja tarvittaessa on otettava käyttöön hallintakeinoja vaarojen ennaltaehkäisemiseksi ja hallitsemiseksi.

Suuri osa pakkaamotoiminnassa esiintyvistä vaarojen ennaltaehkäisykeinoista on valmiina Pakkaamon Laatutarhan tarkastuspisteistä. Tästä huolimatta jokaisen yrityksen tulee arvioida, onko toiminnassa Pakkaamon Laatutarha-ohjeiston tarkastuspisteiden lisäksi muitakin elintarviketurvallisuutta vaarantavia riskejä. Jos, niin tunnistetut riskit tulee kirjata ja korjata ja/tai ehkäistä sopivilla toimenpiteillä

Yrityksen on siis laadittava vaara-analyysi, jolla osoitetaan, että yrityksessä tunnistetaan kaikki sen tuottamien elintarvikkeiden turvallisuutta uhkaavat vaarat. Vaara-analyysiiä päivitetään, jos toiminta muuttuu.

Vaara-analyysi voidaan laatia esimerkiksi sopeuttamalla tässä esitettyä pakkaamotoimintaan sopivaa vaara-analyysimallia ja prosessikuvausmallia yrityksen toimintaan sopivaksi. Vaara-analyysissä on tärkeää, että:

- vaara-analyysi kattaa kaikki yrityksen vastuualueeseen kuuluvat tuotantovaiheet,
- tunnistetaan kaikki kyseisen tuotannon tuoteturvallisuudelle oleelliset vaarat;
  - mikrobiologiset, (kuten pilaantuminen, saastuminen tartuntatauteja aiheuttavilla mikrobeilla)
  - kemialliset, (kuten kasvinsuojeluainejäämät, raskasmetallit, nitraatti, toksiinit, kemikaalijäämät ja allergeenit)
  - fysikaaliset (kuten lämpötilavauriot, kosteusvauriot, pintavioitukset, kolhiintuminen, vierasesineet)
- arvioidaan (pisteytetään) tunnistetut vaarat järjestelmällisesti siten, että vaara-analyysi vastaa kysymykseen aiheuttaako vaara oleellisen riskin vai ei,
- kaikkien vaarojen arviointi suoritetaan samalla menetelmällä, jotta vaarojen pisteytyksestä tulee looginen ja lopputulos on vertailukelpoinen ja luotettava,
- arvioidaan myös tunnistettujen riskien hallintaan tarvittavat toimet.

Vaarojen arviointimalleja ja pisteytysjärjestelmiä on monenlaisia. Tässä tukimateriaalissa käytetään erästä hyväksi ja helppokäyttöiseksi havaittua pisteytysjärjestelmää, jossa järjestelmällisesti ja huolellisesti arvioidaan yksilöllisesti (katso myös taulukko alla):

- A) tunnistetun vaaran esiintymisen todennäköisyys,
- B) vaaran vakavuus, eli vaarasta mahdollisesti aiheutuva terveyshaitta,
- C) miten helposti vaara on havaittavissa.
- Vaarojen arvioinnin yhteispistemäärästä ($A * B * C$) saadaan vaarojen yksilöllinen merkittävyys (Y)
- Jos (Y) ylittää tietyn raja-arvon, vaara on niin merkittävä, että sen/ vaaran hallitsemiseksi on etsittävä tuotantoprosessista sellainen vaihe, jossa kyseistä vaara voidaan hallita jatkuvasti (ns. kriittinen hallintapiste erityistoimenpiteineen). **Pakkaamotoiminnassa, jossa käsitellään yksinomaan kokonaisia kasviksia (ituja lukuun ottamatta) ei kriittisille hallintapisteille ole yleensä tarvetta.**

A) VAARAN ESIINTYMISTIHEYS raaka-aineessa, valmistusprosessissa ja/tai lopputuotteessa	B) VAARAN VAKAVUUS eli vaarasta mahdollisesti aiheutuvan terveyshaitan vakavuus	C) TODENNÄKÖISYYYS HAVAITA vaara ja torjua/pienentää se hyväksyttävälle tasolle
1 p = vaara esiintyy maks. kerran vuodessa 2 p = vaara esiintyy maks. kerran kuukaudessa 3 p = vaara esiintyy useammin kuin kerran kuukaudessa	1 p = ei terveyshaittaa 3 p = lievä terveyshaitta 5 p = terveyshaitta 7 p = vakava sairaus 10 p = hengenvaaraa	1 p = erittäin suuri (>90%) eli lähes kaikki kyseiset vaaratilanteet havaitaan 2p = suuri (65-90%) eli noin 2/3 havaitaan 3p = kohtalainen (36-64%) eli noin puolet havaitaan 4p = alhainen (5-35%) vain noin joka kolmas havaitaan 5p = ei havaita ennen toimitusta (<5%)
Vaarojen arvioinnin yhteispistemäärä = merkittävyys saadaan tuloksesta $A * B * C = Y$ CP, eli hallintapiste kun $Y < 45$ pistettä CCP, eli kriittinen kontrollipiste mikäli seuraavat ehdot toteutuvat: - $Y \geq 45$ ja/tai $B = 7 - 10$ (valvonnan pettäessä) - vaara on mahdollista estää/eliminoida/vähentää hyväksyttävälle tasolle - vaara ei valvota tehokkaasti myöhemmässä prosessivaiheessa - hallintakeinon avulla on mahdollista valvoa ko. prosessin vaihetta jatkuvasti tai eräkohtaisesti sekä hallintakeino kohdistuu koko tuote-erään, HACCP-tiimi on hyväksynyt CCP:n määrittelyn ja sen hallintakeinot		

3. Vaara-analyysi

Tuotantolinja jolle vaara-analyysi laadittu: _____

Päiväys ja laatijan nimi: _____

Proessin vaihe	Tunnistetun vaaran kuvaus	A	B	C	Y	CP / CCP	Hallintakeinot:		
							Ennaltaehkäisevät toimet, Riskien hallintatoimet	Täytettävä vaatimus Kriteeri tai raja-arvo	Seurantaohjelmat Tukiohjelmat, Työohjeet
Kasvisten vastaanotto									
Varastointi									
Lajittelu									
Pesu									
Pakkaaminen									
Valmiin tuotteen varastointi									
Toimitus ja kuljetus									

A = Vaaran esiintymistiheys | B = Terveystaitan vakavuus | C = Todennäköisyys havaita vaara

3. Vaara-analyysi esimerkki (muokataan vastaamaan oman yrityksen toimintaa)

Tuotantolinja: *Sinällään syötävien kokonaisten kasvien pesu ja pakkaaminen*

Prosessi vaihe	Tunnistetun vaaran kuvaus	A	B	C	Y	CP / CCP	Hallintakeinot:		
							Ennaltaehkäisevät toimet, Riskien hallintatoimet	Täytettävä vaatimus Kriteeri tai raja-arvo	Seurantaohjelmat Tukiohjelmat, Työohjeet
Kasvien vastaanotto	Mikrobiologinen vaara: - pilaantuneita tuotteita	2	3	3	18	CP	Hyvät viljelytavat, oikea varastointi tiloilla, auditoidut tavarantoimittajat. Hylätään huonoja eriä.	Hankintaspimukset Auditointitodistukset	8. Raaka-aineerien vastaanotto-ohje
	Kemiallinen vaara: - torjunta-ainejäämät						Hyvät viljelytavat, varoikoja noudatettava tiloilla, auditoidut tavarantoimittajat, tarvittaessa riskiperusteisesti analyysijä	Auditointitodistukset tutkimustodistukset	8. Raaka-aineerien vastaanotto-ohje 23. Näytteenottosuunnitelma
	- raskasmetallijäämät						Hyvät viljelytavat tiloilla, auditoidut tavarantoimittajat, tarvittaessa riskiperusteisesti analyysijä	Auditointitodistukset tutkimustodistukset	8. Raaka-aineerien vastaanotto-ohje 23. Näytteenottosuunnitelma
	- suuret nitraattipitoisuudet						Hyvät viljelytavat tiloilla, auditoidut tavarantoimittajat, tarvittaessa riskiperusteisesti analyysijä	Auditointitodistukset tutkimustodistukset	8. Raaka-aineerien vastaanotto-ohje 23. Näytteenottosuunnitelma
	Fysikaalinen vaara: - vierasesineet						Lajittelussa ja viimeistään käsivalintapöydällä huomataan ja poistetaan vierasesineet	Ei esiintymiä	17. Vierasesineiden hallintaohje
Varastointi,	Mikrobiologinen vaara: - likaantuneet varastolaatiko, mikrobit lisääntyvät ja saastuttavat tuote-eriä						Lämpötilan hallinta kylmiölaitteilla Säännölliset varastotarkastukset, jolloin huonot tuotteet poistetaan. Varastolaatikoiden huolto ja suojaisa säilytys Varastolaatikoiden puhdistusrutiinit	Tuotekohtaiset lämpötila-asetukset	12. Varasto-olosuht. seuranta 12. Tuoreiden hedelmien ja vihannesten lämpötilavaatim. 32. Siivousohjelma 35. Kunnossapito-ohjelma
	- Haittaeläinvioitukset ja jätökset tuotteissa						Haittaeläinten ennaltaehkäisy ja torjunta Säännölliset varastotarkastukset	Ei esiintymiä	35. Kunnossapito-ohjelma 45. Haittaeläimien ennaltaehkäisyohjelma
	Fysikaalinen vaara: - rikkoutuneesta lasista sirpaleita tuotteeseen						Sirpalesuojattuja valaisimia, lasitarkastus, Säännölliset varastotarkastukset Hyvä vierasesineiden hallinta	Ei esiintymiä	17. Vierasesineiden hallintaohje 35. Kunnossapito-ohjelma 44. Rikkoutuneen lasin ja kovan muovin käsittelyohje
	Kemiallinen vaara: - Pesuainejäämät voi saastuttaa tuotteita						Pesuaineiden poishuuhtelu siivouksessa Käytössä elintarvikekelpoisia pesuaineita.	Ei esiintymiä	32. Siivousohjelma
	- Kylmälaiteesta valuu kylmäainetta ja saastuttaa tuotteita						Kylmiölaitteiden ennakkohuolto. Tuotteiden sijoittelu varastossa Kylmälaiteikossa jos kylmäainetta päässyt valumaan hylätään saastuneet tuote-erät.	Ei esiintymiä	35. Kunnossapito-ohjelma
	- Allergisoiva tuote voi saastuttaa muita tuott.						Hyvä erillään pito varastoinnissa	Ei saa tapahtua	10. Erillään pito -ohje 17. Allergeenien hallinta -ohje
Lajittelu,	Mikrobiologinen vaara: - pilaantuneet tuotteet, likaa pinnoilta, pesuvedestä, henkilökunnasta tai pölyä ilmasta voivat saastuttaa tuotteita						Pintojen säännöllinen puhdistus ja hyvä puhdistustekniikka. Huolellinen lajittelu, epäkurantit poistetaan. Noudatetaan hygieniaoheita ja käytössä kertakäyttökäsineitä Ilmastoinnin säännöllinen huolto Koneellinen pölyn poisto	Kemikaalien elintarvikekelpoisuustodistukset	29. Ohje hyvään työhygieniaan 32. Siivousohjelma 35. Kunnossapito-ohjelma
	Fysikaalinen vaara: - vierasesineitä raaka-aineista, linjastolta, tarvikkeista, ihmisistä tai huoltotoimista.						Henkilökunnan perehdytys hygieeniseen työskentelyyn, asiallinen vaatetus, sekä vierailijoiden ja urakoitsijoiden ohjeistus Optinen lajittelija tunnistaa/poistaa esineitä Silmämääräinen valpas laatuarkastus ja vierasesineiden poistaminen linjalla Koneiden hyvä ennakkohuolto	Ei esiintymiä	17. Vierasesineiden hallintaohje 29. Ohje hyvään työhygieniaan 30. Vierailijaohje 35. Kunnossapito-ohjelma
	Kemiallinen vaara: - Pintojen pesuaine- tai voiteluaine jäämät						Helposti puhdistettavat pinnat, hyvä puhdistustekniikka ja huolellinen aineiden poishuuhtelu pesun jälkeen. Elintarvikekäyttöön hyväksytyjä kemikaaleja	Kemikaalien elintarvikekelpoisuustodistukset	32. Siivousohjelma
	- sopimaton pakkausmateriaali saastuttaa tuotteita						Käytetään elintarvikekäyttöön hyväksytyjä pakkausmateriaaleja	Pakkausmateriaalien elintarvikekelpoisuustodistukset	
	- allergisoiva tuote saastuttaa pintoja						Noudatetaan allergeenien hallinta -ohjetta Hyvää erillään pitoa. Pintojen puhdistus allergisoivan tuotteen jälkeen	Ei saa tapahtua	10. Erillään pito -ohje 17. Allergeenien hallinta -ohje
Pesu	Mikrobiologinen vaara: - likainen pesuvesi						Pesuveden laadun valvonta astinvaraisesti ja vesinäyttein	talousveden mikrobiologiset laatuvaatimukset	23. Näytteenottosuunnitelma
	- pinttynyt pinalika voi saastuttaa tuotteita ja pesuvettä						Pesurin pintojen säännöllinen huolto ja puhdistus		32. Siivousohjelma 35. Kunnossapito-ohjelma
	- huono työhygienia voi saastuttaa tuotteita						Hygieeniset työtavat, ei kosketa tuotteisiin käsin, käytössä kertakäyttökäsineet		29. Ohje hyvään työhygieniaan

3. Vaara-analyysi esimerkki jatkuu...

	Tunnistetun vaaran kuvaus	A	B	C	Y	CP / CCP	Hallintakeinot:		
							Ennaltaehkäisevät toimet, Riskien hallintatoimet	Täytettävä vaatimus Kriteeri tai raja-arvo	Seurantaohjelmat Tukiohjelmat, Työohjeet
Pakkaaminen ja myyntiin kelpuus	Mikrobiologinen vaara: - pilaantuneet tuotteet ja likaa pinnoilta, pakkausmateriaaleista, henkilökunnasta tai pölyä ilmasta voivat saastuttaa tuotteita - rikkoutuneet pakkaukset						Silmämääräinen laadunvalvonta, huonot tuotteet ja pakkaukset poistetaan. Pintojen säännöllinen puhdistus. Noudatetaan hygieniaohjeita, kertakäyttökäsineet. Käytetään elintarvikkeluokkisia pakkausmateriaaleja. Pakkausmateriaalit säilytetään suojassa ja pidetään puhtaina. Ilmastoinnin säännöllinen huolto Rikkoontuneiden pakkausten poistaminen		29. Ohje hyvään työhygieniaan 32. Siivousohjelma 35. Kunnossapito-ohjelma
	- sairastunut henkilö voi saastuttaa tuotteita						Noudatetaan hygieniaohjeita Sairastunut henkilö ohjataan työterveyshuoltoon ja tarv. näytteenottoon	Sairaana ei saa olla elintarviketyössä	29. Ohje hyvään työhygieniaan 29. Perehdytys dokumentit
	Kemiallinen vaara: - kelvottomat pakkausmateriaalit voivat saastuttaa tuotteita						Käytetään elintarvikkeikäyttöön hyväksytyjä pakkausmateriaaleja	Pakkausmateriaalien elintarvikkeluokkaisuustodistukset	
	Fysikaalinen vaara: - vierasesineet raaka-aineista, linjastolta, ihmisistä ja huoltoimista voivat saastuttaa tuotteita.						Koneiden hyvä ennakkohuolto Henkilökunnan perehdytys hygieeniseen työskentelyyn, asiallinen vaatetus, sekä vierailijoiden ohjeistus Silmämääräinen valpas laatuarkastus ja vierasesineiden ja	Ei esiintymä Ehjit pakkaukset	17. Vierasesineiden hallintaohje 29. Ohje hyvään työhygieniaan 30. Vierailijaohje 35. Kunnossapito-ohjelma
	Epäselvät, väärät tai harhaanjohtavat merkinnät						Hyvä pakkausmateriaalien hallinta Henkilökunnan hyvä merkintävaatimusohjeistus ja perehdyttäminen Valpas merkintöjen tarkastus Pistokearkastukset	Merkinnät oltava kunnossa, katso: Kaupan pitämisen vaatimukset. Eviran merkintäohjeistukset Asiakaskohtaiset tuotespesifikaatiot	10. Erillään pito -ohje 19. Pakkausmerkinnät (Laatutarhan tarkastuspiste)
Valmiin tuotteen varastointi	Mikrobiologinen vaara: - likaiset lavat saastuttavat tuotelaatikoita ja viimekädessä tuotteita - haittaeläimiä pääsee saastuttamaan tuotteita						Käytetään puhtaita lavoja ja varastoidaan niitä sisätiloissa Tuotteiden pakkaukset suojaavat tuotteita likaantumiselta Hyvä työhygienia Hyvä tilojen kunnossapito ja puhtaanapito Haittaeläinten ennaltaehkäisy ja torjunta		29. Ohje hyvään työhygieniaan 32. Siivousohjelma 35. Kunnossapito-ohjelma 45. Haittaeläimien ennaltaehkäisyohjelma
	Fysikaalinen ja mikrobiologinen vaara: - väärä säilytyslämpötila heikentää tuotteen säilyvyyttä ja lisää mikrobikasvua						Lämpötilan hallinta kylmälaiteilla	Tuotekohtaiset lämpötila-asetukset	12. Varasto-olosuhteiden seuranta 12. Tuoreiden hedelmien ja vihannesten lämpötilavaatimukset
	Kemiallinen vaara: - allergisoiva tuote voi saastuttaa muita tuotteita						Noudatetaan allergeenien hallinta -ohjetta Hyvä erillään pito	Ei saa tapahtua	10. Erillään pito -ohje 17. Allergeenien hallinta -ohje
Toimitus ja kuljetus	Mikrobiologinen vaara: - haittaeläimet pääsevät saastuttamaan tuotteita						Haittaeläinten ennaltaehkäisy ja torjunta Silmämääräinen tarkastus ennen lastausta.	Kuljetusliikkeen omavalvonta	Jos kuljetus omin voimin: 45. Haittaeläimien ennaltaehkäisyohjelma
	- likainen tavaratila voi saastuttaa tuotteita ja kuljetuspakkauksia						Hyvä tilojen kunnossapito ja puhtaanapito Kuljetusväline vain elintarvikkeiden kuljetukseen. Silmämääräinen tarkastus ennen lastausta.	Kuljetusliikkeen omavalvonta	Jos kuljetus omin voimin: 32. Siivousohjelma 35. Kunnossapito-ohjelma
	Fysikaalinen ja mikrobiologinen vaara: - väärä lämpötila kuljetuksen aikana voi heikentää tuotteen säilyvyyttä ja lisätä mikrobikasvua						Lämpötilan hallinta kylmälaiteilla Huomioidaan asiakkaan asettamat vaatimukset kuljetuksille	Tuotekohtaiset lämpötila-asetukset kuljetuksille	
	Kemiallinen vaara: - tuotevalikoima kuljetuksen aikana voi vaarantaa tuoteturvallisuuden tai säilyvyyden (etyleeni, allergeenit)						Hyvä erillään pito kuljetuksen aikana Suljetut pakkaukset Koneellinen ilmastointi kuljetuksen aikana Mahdollisimman lyhyet kuljetusmatkat	Jos kuljetus ulkoistettu: Kuljetusliikkeen omavalvonta Kuljetussopimus	Jos kuljetus omin voimin: 10. Erillään pito -ohje 17. Allergeenien hallinta -ohje

